

INHOUD

1 Doel en aanpak	3
1.1 Doel	3
1.1.1 Inhoudelijk	3
1.1.2 Procesmatig	4
1.2 Proces.....	4
1.2.1 Verloop	4
1.2.2 Doelgroep	5
1.2.3 Behandelde thema's	5
1.2.4 Communicatie ervaringen en resultaten	5
2 Resultaten op hoofdlijnen	6
2.1 Algemene aanbevelingen.....	6
2.2 Aanbevelingen bij de thema's.....	7
2.2.1 Diffuse verontreiniging	7
2.2.2 Waterschaarste en droogte	8
2.2.3 Beschermen tegen overstromingen	9
2.2.4 Sensibiliseren en gedragsverandering.....	11
3 Afsluitende reflecties.....	13

1 DOEL EN AANPAK

Het decreet Integraal Waterbeleid voorziet in de opmaak van een waterbeleidsnota (WBN) die de krachtlijnen van de visie van de Vlaamse Regering op het integraal waterbeleid vastlegt en een overzicht bevat van de belangrijkste waterbeheerkwesties. De waterbeleidsnota vormt tevens het kader voor de opmaak van de stroomgebiedbeheerplannen.

De waterbeleidsnota wordt voorbereid door de Coördinatiecommissie Integraal Waterbeleid (CIW) en is onderworpen aan een openbaar onderzoek. De nota wordt om de 6 jaar herzien. De eerste WBN werd goedgekeurd in 2005, de tweede dateert van 2013.

De **derde waterbeleidsnota (WBN3)** werd binnen de CIW voorbereid in 2017/2018. Eind 2018 wordt de ontwerp WBN3 aan een openbaar onderzoek onderworpen. Zoals wettelijk voorzien, zullen ook de strategische adviesraden en de bekkenstructuren hun advies geven. Eind 2019 wordt de definitieve WBN3 aan de Vlaamse Regering voorgelegd voor goedkeuring.

De visie op het waterbeleid wordt in de WBN3 aan de hand van zes krachtlijnen beschreven: (1) overstromingsrisico's duurzaam verminderen, (2) waterschaarste beperken en de gevolgen van droogte tot een minimum beperken, (3) de kwaliteit van het grond- en oppervlaktewater blijven verbeteren, (4) de waterketen duurzaam beheren, (5) versterken van beleidsintegratie en gebiedsgerichte werking en (6) evolueren naar een sluitende financiering van het waterbeleid en –beheer.

Vorbereiding met een participatieve aanpak

Bij de WBN3 wilde de CIW een stap verder gaan dan de wettelijk voorziene participatie (openbaar onderzoek en adviesronde) en ook al participatie organiseren bij de voorbereiding van de ontwerp teksten voor de waterbeleidsnota. De CIW wilde hiermee ook tegemoet komen aan de vraag van de strategische adviesraden (Minaraad, SALV en SERV) om meer betrokken te worden bij de beleidsvorming van het waterbeleid.

1.1 Doel

1.1.1 Inhoudelijk

Het hoofddoel van de participatie was een inhoudelijke verrijking en het aanbrengen van nieuwe ideeën. De participatie had dus betrekking op de inhoudelijke aspecten van het waterbeleid. Reeds in een vroege fase van het schrijven van de WBN wilde de CIW samen met de voor het waterbeleid relevante stakeholders oplossingsrichtingen verkennen. Het open gesprek tussen stakeholders moest tot rijkere inzichten leiden ter stoffering van de WBN, meer dan de klassieke openbare onderzoeken, die bilateraal en reactief zijn – niet interactief.

Voor alle deelnemers, inclusief de CIW-leden, is een participatief proces bovendien verrijkend omdat men tot een beter begrip komt van de standpunten van andere partijen. Iedereen krijgt een meer integraal beeld van 'water'.

De participatie bestond er dus in om de stakeholders in een vroege fase te raadplegen en samen met hen na te denken, niet om de tekst samen met hen te schrijven.

1.1.2 Procesmatig

Naast de inhoudelijke doelstelling heeft een participatief proces ook altijd een belangrijk procesmatig effect. Vooreerst krijgen de deelnemers een grotere betrokkenheid bij de inhoud. Aangezien ze samen ideeën ontwikkelen, worden ze er ook mee eigenaar van. In de context van de WBN3 is dit niet onbelangrijk aangezien deze nota naderhand vertaald moet worden in stroomgebiedbeheerplannen die finaal moeten leiden tot actie op het terrein.

Een tweede effect van dergelijke multi-partij-initiatieven is dat stakeholders elkaars belangen en perspectieven beter begrijpen. Dit geldt zowel voor de stakeholders onderling als voor de verhouding tussen CIW-leden en de stakeholders. In een complex domein als waterbeleid en –beheer, met veel interacties en afhankelijkheden is een beter collectief begrip hiervan een belangrijke voorwaarde voor een goede samenwerking op het terrein.

Ten slotte is het in deze tijden van elektronische communicatie ook belangrijk dat mensen elkaar face-to-face kunnen ontmoeten. Direct contact helpt om het onderlinge vertrouwen op te bouwen dat nodig is voor een goede samenwerking.

1.2 Proces

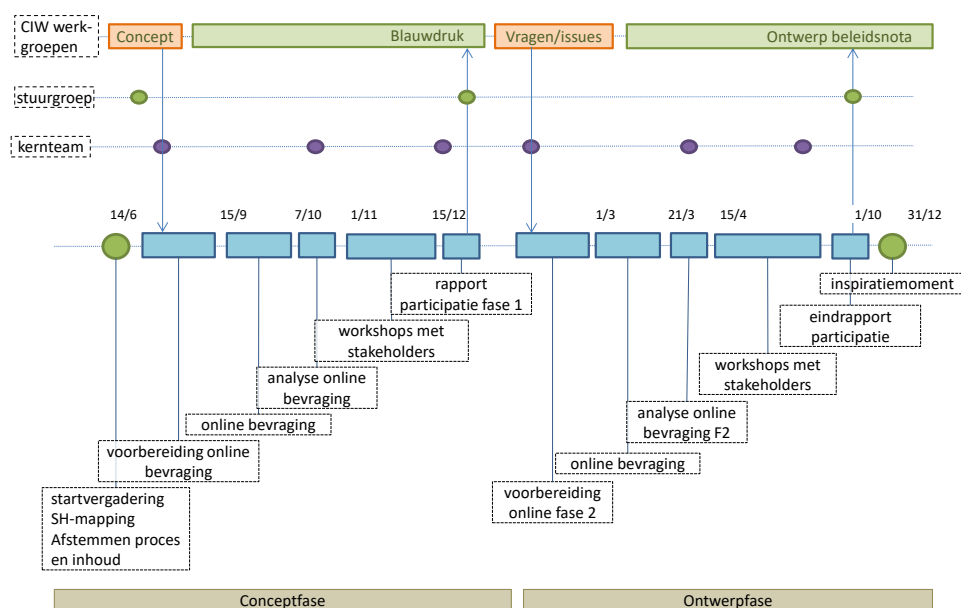
1.2.1 Verloop

Het participatietraject werd geënt op het CIW-traject om te komen tot het ontwerp van de WBN3. De opmaak van het document verliep in twee fasen: de conceptfase en de ontwerpfase. In elk van deze fasen zette de CIW de inhoudelijke focus voor het participatietraject.

Er werd telkens gestart met een online bevraging waarbij input gevraagd werd aan een groot aantal stakeholders. Na terugkoppeling van de output hiervan bepaalde de CIW het inhoudelijke kader voor de workshops. Met het resultaat van de workshops ging de CIW dan verder aan de slag voor het schrijven van de WBN.

Met deze flow stond het participatietraject echt ten dienste van het schrijfproces van de CIW.

Het globale verloop is in onderstaand schema weergegeven.

1.2.2 Doelgroep

Gegeven de doelstellingen van het participatietraject werden enkel personen uitgenodigd die in hun professionele context met water te maken hebben.

Het middenveld, meer bepaald de individuele leden van de strategische adviesraden en de lokale besturen (gemeenten, provincies en polders & wateringen) vormden de primaire doelgroep van het participatietraject.

Daarnaast werden een aantal relevante actoren uitgenodigd die niet (expliciet) lid zijn van de strategische adviesraden maar toch sterk betrokken kunnen zijn bij het waterbeleid: regionale landschappen, havenbedrijven, bouwsector, sector toerisme, drinkwatermaatschappijen, rioolbeheerders, kennisinstellingen, verzekeringen ...

Er werd gewerkt met een mailinglijst van ongeveer 1.200 personen. Hiervan namen er ongeveer 160 deel aan de online bevestigingen. In elk van de twee fasen namen ongeveer 35 personen deel aan de workshops.

1.2.3 Behandelde thema's

In de ontwerpfasen vertrokken we voor de online bevestiging van een breed inhoudelijk palet, met 8 thema's: beschermen tegen overstromingen, waterschaarste vermijden, een goede waterkwaliteit voor grondwater en oppervlaktewater (incl. ecologie) bereiken, water (grondwater, drinkwater, ...) duurzaam beheren, sediment en waterbodems efficiënt aanpakken, samenwerking en gebiedsgerichte werking, het waterbeheer financieren en water in een veranderend klimaat.

Voor de 3 workshops van de ontwerpfasen zoomden we in op de 3 thema's die door de deelnemers in de online bevestiging als meest prioritair genoemd werden: 1) beschermen tegen overstromingen, 2) waterschaarste vermijden en 3) een goede kwaliteit voor grondwater en oppervlaktewater (incl. ecologie) bereiken.

Op basis van de input uit de ontwerpfasen formuleerde de CIW drie thema's waarover ze via een online platform (met 9 vragen) nog meer ideeën wilde verzamelen bij de stakeholders: 1) diffuse verontreiniging, 2) waterschaarste en droogte en 3) sensibilisering en gedragsverandering.

Tijdens de laatste workshop werd verder ingegaan op deze drie thema's, waarbij het derde thema (gedragsverandering) transversaal bekeken werd.

1.2.4 Communicatie ervaringen en resultaten

Het participatietraject bij de derde WBN werd afgesloten met de voorstelling van de ervaringen en resultaten ervan op het CIW event over participatie in het waterbeleid en – beheer op 19 oktober 2018. Op dat event werd vanuit de kennis en ervaringen bij recente participatie-initiatieven getoond wat de voordelen zijn van participatie, met welke randvoorwaarden of valkuilen je best rekening houdt en hoe je kan omgaan met onrealistische of uiteenlopende verwachtingen.

2 RESULTATEN OP HOOFDLIJNEN

Hieronder worden op hoofdlijnen eerst de belangrijkste algemene aanbevelingen opgesteld die doorheen het volledige participatietraject werden aangebracht en vervolgens de belangrijkste voorstellen met betrekking tot de onderwerpen die het meest uitgebreid behandeld werden: diffuse verontreiniging, waterschaarste en droogte, beschermen tegen overstromingen en sensibiliseren en gedragsverandering.

2.1 Algemene aanbevelingen

BLIJF WERKEN AAN DE SAMENWERKING EN DE AFSTEMMING TUSSEN BELEIDSDOMEINEN EN BELEIDSNIVEAUS

Afstemming en samenwerking is essentieel om op een duurzame manier met water om te gaan.

Het doorbreken van de schotten en muren tussen beleidsdomeinen en actoren (landbouwbeleid, industrieel beleid, ruimtelijke ordening, ...) zorgt ervoor dat de waterproblematiek écht integraal kan worden bekeken. Al te vaak worden er onbewuste of onbedoelde drempels gecreëerd of is er onvoldoende informatie-uitwisseling. Alle beleidsdomeinen en beleidsniveaus, ook het lokale, moeten hun verantwoordelijkheid opnemen om verdere verbetering van de watersystemen te realiseren.

Water is een onderdeel van het natuurlijk en maatschappelijk-economisch ecosysteem. Het is in een complex geheel van dynamische terugkoppelingsmechanismen verbonden met de rest van het natuurlijke milieu en met het maatschappelijk-economisch weefsel. Daarom moet er gewerkt worden aan een gedeelde visie op een maatschappelijk en ecologisch gewenste toekomst van water waarmee ook de kans wordt verkleind op onbedoelde neveneffecten van goed bedoelde maatregelen. Dit lukt enkel wanneer alle actoren hun blikveld verbreden en via overleg een dieper begrip krijgen van alle afhankelijkheden.

GA VOOR EEN GEBIEDSGERICHT EN FLEXIBEL WATERBELEID

Het is belangrijk om lokaal en/of gebiedsgericht te kijken wat er nodig is om op maat en flexibel te kunnen werken. “Het waterbeleid lijkt stroomopwaarts te gaan”, met andere woorden verleg de focus van groot-volume waterstromen in lager gelegen gebieden naar meer aandacht voor fijnmazigere waterstromen hogerop.

Lokale initiatieven waarbij verschillende stakeholders samenwerken om de waterketen te sluiten, zullen op het terrein uiteindelijk mee het verschil maken. In eerste instantie is hiervoor lokale creativiteit, initiatief en samenwerking nodig. Daarnaast is op bovenlokaal en Vlaams niveau een stimulerend beleidskader nodig waarbij de verschillende beleidsinitiatieven elkaar versterken en geen tegenstrijdige boodschappen sturen.

KIES VOOR KORT-CYCLISCHE INGEPEN

Momenteel ligt het zwaartepunt van de investeringen veelal op complexe en grote projecten met een zeer lange doorlooptijd en een moeizame realisatie. Er is veel winst te boeken met kort-cyclische ingepen. Die moeten wel kaderen binnen een langetermijnvisie.

Voor dergelijke snelle trajecten is er tevens nood aan meer “ruimte” om te experimenteren, zowel op technisch vlak als wat betreft modaliteiten van de regelgeving (proeftuinprojecten, rule-free zones).

INHOUD EN FINANCIERING GAAN HAND IN HAND

Stel een realistische langetermijnambitie voorop die rekening houdt met de mogelijkheden tot financiering. Intenties en plannen kunnen niet gerealiseerd worden wanneer ze tot stand komen los van een stevige financiële logica.

Het inhoudelijke denkwerk dat gebeurde in het participatietraject bij de derde waterbeleidsnota en het CIW-traject met betrekking tot de financiering van het waterbeleid zijn sterk van elkaar afhankelijk.

INVESTEER IN ONDERZOEK, TECHNOLOGIE EN INNOVATIE

Van technologische ontwikkelingen mag niet alle heil verwacht worden, maar ze zijn wel een belangrijke component om beter met het complexe watersysteem om te gaan. Enkele ideeën: de monitoring van in- en uitstromen en van de waterkwaliteit kan gebruikt worden voor de ontwikkeling van een (lokaal) waterbalansmodel (bv ter ondersteuning van de uitbouw van ‘slimme’ en aan elkaar gekoppelde regenputten), dynamische bekkens en sluizen laten toe om de waterbeschikbaarheid beter te regelen, de toepassing van precisielandbouw beperkt de N- en P-belasting op het milieu.

Verder onderzoek en innovatie om de kwaliteit (en kwantiteit) van het water doorheen de ganse watercyclus nog te verbeteren blijft nodig omdat er soms nog onvoldoende kennis is over het effect van diverse (beleids)instrumenten (en maatregelen) op de waterkwaliteit (en kwantiteit).

Men ziet duidelijke parallellen met het energievraagstuk en men vraagt zich luidop af of hierin geen inspiratie kan worden gevonden om tot innovatieve oplossingen te komen.

2.2 Aanbevelingen bij de thema's

2.2.1 Diffuse verontreiniging

TREK HET 'VERVUILER BETAALT' PRINCIPE RADICAAL DOOR

Als het gaat om de kwaliteit van oppervlaktewater en grondwater wordt sterk de nadruk gelegd op de problematiek van diffuse vervuiling. Puntvervuiling wordt, zo wordt algemeen aangegeven, reeds behoorlijk aangepakt.

Het is in deze belangrijk om diverse bronnen van diffuse vervuiling aan te pakken en dan wijst men zowel naar de professionele landbouw als naar de hobby-landbouwer maar ook naar de industrie, historische vervuilingen, de individuele burgers, ... Het principe van 'de vervuiler betaalt' moet bijgevolg radicaal worden doorgetrokken naar de veroorzakers van diffuse vervuiling.

Er zijn weliswaar al inspanningen geleverd in de aanpak van de diffuse verontreiniging, de grootste uitdagingen lijken zich op dit moment te situeren binnen de landbouw.

GRIP OPPORTUNITEITEN AAN VOOR DE TRANSITIE NAAR EEN MEER DUURZAME LANDBOUW

Men kan er niet omheen dat de landbouw zoals die de voorbije decennia geëvolueerd is heel wat onbedoelde neveneffecten heeft op de watersystemen, onder andere op de waterkwaliteit en de waterhuishouding.

Er zijn door de landbouwsector wel degelijk al stappen gezet - en die worden ook sterk gewaardeerd - ten behoeve van het verlagen van de druk vanuit de landbouwsector op het watersysteem, maar de impact blijft hoog. Daar tegenover staat dat het landbouwsysteem zelf ook sterk onder druk staat

(economisch). Men ziet een transitie naar een meer duurzame landbouw dan ook nodig. Dit zowel in functie van milieueffecten, waaronder watervervuiling, als in functie van de economische leefbaarheid van landbouwbedrijven.

Het Europees gemeenschappelijk landbouwbeleid voor de periode na 2020 geeft in elk geval een opportuniteit om maatregelen ten behoeve van de bescherming van het watersysteem daarin op te nemen.

VERTREK VAN DIALOOG

De transitie naar een meer duurzame landbouw moet in eerste instantie uitgaan van een hoger bewustzijn en gedragsverandering bij de landbouwers. Het 'eigen'-belang voor de landbouwers op een positieve, constructieve en participatieve manier concreet maken, kan daarbij helpen. Hoe groter de herkenbaarheid, hoe groter de bereidheid om het gedrag aan te passen/maatregelen te nemen.

Logische regels en transparante informatie vergroten het draagvlak. Regels/verplichtingen worden nu nog te vaak als onrechtvaardig gezien.

In dialoog gaan en heldere informatie geven is hier de boodschap. Voor hardleerse landbouwers moet evenwel naast voldoende controle ook effectieve bestraffing voorzien worden.

TREK HET PRINCIPE VAN GEDEELDE VERANTWOORDELIJKHEID VERDER DOOR

Het halen van een goede watertoestand is een gedeelde verantwoordelijkheid. Het is belangrijk om dit sterk te benadrukken en om de volledige keten, alle schakels, het volledige 'systeem' mee te hebben.

Ook bij consumenten, de toeleverings- en distributieketen ... is dus meer bewustwording nodig over het belang van duurzaam geproduceerd voedsel voor de leefomgeving en het watersysteem.

Het is van groot belang om verbondenheid te creëren tussen landbouwers maar ook tussen landbouwers en de lokale context, de lokale consumenten (cfr. korte keten).

2.2.2 Waterschaarste en droogte

HERSTEL DE INFILTRATIECAPACITEIT MET PROJECTEN OP MAAT

Het behoud en de uitbreiding van de natuurlijke infiltratiecapaciteit van het landschap moet volgens de principes van 'vasthouden, bergen en afvoeren' gebeuren. De praktische uitwerking van dit principe gebeurt bij voorkeur met projecten op maat van het gebied in kwestie.

Om een op maat gerichte oplossing per gebied uit te werken is meer samenwerking nodig tussen waterbeheerders, planners, lokale besturen enz.

Daarnaast zou de watertoets kunnen worden uitgebreid ifv een toepassing op wijkniveau dit in aanvulling op de toepassing op het niveau van individuele percelen.

SCHAKEL WATERBALANSMODELLEN IN VOOR HET AFSTEMMEN VAN WATERVRAAG- EN AANBOD

Het is de doelstelling om de juiste hoeveelheid water te hebben op de juiste plaats op het juiste moment, met de juiste kwaliteit en voor de juiste toepassing.

Waterbalansmodellen op verschillende detailniveaus (van Vlaams niveau over regionaal niveau tot

wijk- of huishoudenniveau) kunnen beleidsinstrumenten en ingrepen voor het beter op elkaar afstemmen van de watervraag en het wateraanbod ondersteunen. Dergelijke waterbalansmodellen vragen monitoring van in- en uitstromen en van de waterkwaliteit (cfr. slimme putten en big data).

BLIJF ZUINIG EN CIRCULAIR WATERGEBRUIK PROMOTEN EN FACILITEREN

Men ziet nog veel potentieel in het zuiniger omgaan met water, ook bij de industrie en bedrijven die een grootverbruiker van water zijn.

Men gaat ervan uit dat een stimulerend beleid vanuit de overheid dit potentieel kan helpen aanboren. Bedrijven kunnen actief aangespoord worden om waterbesparende projecten en investeringen uit te voeren in ruil voor grotere lozingsvrachten en hogere concentratienormen in de vergunning (tot op een zeker niveau). Het heffingenbeleid mag in deze evenwel niet uit het oog verloren worden, het kan immers niet de bedoeling zijn dat waterbesparende maatregelen met een ander lozingspatroon zouden worden afgestraft door hogere heffingen.

Ook technologie kan worden ingeschakeld om het watergebruik te beperken, bijvoorbeeld door bij verbouwingswerken en bouwprojecten het sanitair/de douches van sensoren te voorzien.

WERK BARRIÈRES VOOR DECENTRALE WATERVOORZIENING WEG

In het kader van de droogteproblematiek en van circulaire economie is het nodig om nieuwe en creatieve synergieën binnen Vlaanderen verder en actief te onderzoeken.

Zo kan (gezuiverd) afvalwater van één of meerdere watergebruikers als een waterbron gebruikt worden door andere watergebruikers (grijswatercircuits). Gebruikers/bedrijven beschikken echter over onvoldoende kennis over wat de mogelijkheden zijn van het gebruik van dergelijke alternatieve waterbronnen (technische kennis, welk type bedrijven/gebruikers zouden elkaars afvalwater kunnen gebruiken, gezondheids- of andere risico's, juridische aspecten, enz.).

BEPERK EN PRIORITEER HET WATERGEBRUIK BIJ DROOGTE

Een beslissingskader voor het prioriteren van watergebruiken bij droogte en waterschaarste dringt zich op. Voorop staat de beschikbaarheid van drinkwater voor mens en dier. Voor andere afwegingen is er nood aan een kader, dat gebiedsgericht toegepast wordt.

Het moet een rechtvaardig systeem zijn dat zorgt voor een maatschappelijk optimale verdeling van het water over de verschillende sectoren (en de natuur). Hierbij moet rekening worden gehouden met de samenhang tussen en onderlinge afhankelijkheden van sectoren. Zo overstijgt men het hokjesdenken en zorgt men voor eigenaarschap bij de verschillende betrokken partijen. Door bij de ontwikkeling van een dergelijk "verdeelsysteem" de verschillende sectoren te betrekken, kan rekening gehouden worden met de samenhang tussen verschillende verbruikers en hun belangen.

2.2.3 Beschermen tegen overstromingen

GEBIEDSGERICHTE BENADERING

Ook in functie van het beschermen tegen overstromingen wordt het belang van een gebiedsgerichte benadering benadrukt.

ZORG VOOR VOLDOENDE INFILTRATIE EN BUFFERING

Infiltratie en buffering blijven sleutelbegrippen als het gaat om het beschermen tegen overstromingen. Concrete voorstellen zijn hier o.a. het herstel van het fijnmazig grachtenstelsel en het uitwerken van alternatieven voor infiltratie in gebieden/locaties met een ondoorlaatbare bodem.

Ook de aanleg en het inschakelen van kleine waterbekkens/bufferbekkens op private gronden draagt bij aan de bescherming tegen wateroverlast. Het is tegelijk ook nuttig voor burgers en bedrijven. Zo kan het water uit bufferbekkens bv. door landbouwers gebruikt worden als beregeningswater. Er zijn evenwel aanpassingen nodig op juridisch en procedureel vlak om dergelijke projecten vlot(ter) vergund te krijgen.

GEbruIK INSTRUMENTEN UIT DE RUIMTELIJKE ORDENING EN DE LANDINRICHTING

Grondenruil, het opkopen door de overheid van natuurlijke bufferingsterreinen, een betere juridische bescherming voor de 'onwetende koper' en het vergroten van de aansprakelijkheid van de verkavelaar, ook na realisatie van de bebouwing, zijn voorstellen van beleidsmaatregelen ifv het beschermen tegen overstromingen. In deze wordt de vraag gesteld of men resoluut durft te kiezen voor een echt uitdoofbeleid en voor de afbraak van woningen die zich nu in overstromingsgebied bevinden.

Weeg de verschillende beschikbare instrumenten gebiedsgericht af en zet de juiste instrumenten gebiedsspecifiek in.

IEDEREEN DRAAGT VERANTWOORDELIJKHEID

Er wordt gewezen op het belang van de betrokkenheid, responsabilisering en gedragsverandering van alle relevante actoren (overheden, individuele burgers, industrie, landbouw, architecten, projectontwikkeling).

Het belang van handhaving wordt hierbij sterk onderschreven.

WERK AAN INNOVATIEVE OPLOSSINGEN

Ook in het kader van de beveiliging tegen overstromingen moet worden gekeken naar innovatieve en/of technologische oplossingen.

Voor het tegen overstromingen beveiligen van gebouwen die gelegen zijn of gebouwd worden in overstromingsgevoelig gebied, kunnen nieuwe waterbestendige materialen worden ontwikkeld. De mogelijkheden van het gebruik van sensoren en gekoppelde regelmechanismen om het watervolume op lokaal niveau uit te vlakken kunnen worden onderzocht enz.

Op dit moment is er reeds een "slim beheer" van grote waterafvoer en -buffersystemen. Technologie laat echter toe om dergelijk beheer ook op kleinschalig en fijnmazig niveau toe te toepassen.

Om te komen tot innovatieve oplossingen zal de samenwerking tussen mensen met verschillende expertises en invalshoeken nodig zijn.

ZONERINGSPLAN VOOR REGENWATERAFVOER

De vraag wordt geopperd of naar analogie met de gezonde aanpak van de sanering van afvalwater, ook een zonering voor de regenwaterafvoer zinvol zou zijn. Het is niet meteen duidelijk of Vlaanderen dat moet doen of stimuleren of dat dit vooral een lokale opdracht is (bv. via de opmaak van de hemelwaterplannen). Vraag is ook of dit overall nodig is, dan wel voor specifieke gebieden.

2.2.4 Sensibiliseren en gedragsverandering

AANZETTEN TOT GEDRAGSVERANDERING

Om de waterkwaliteit te verbeteren en waterschaarste of wateroverlast aan te pakken, is inzetten op bewustwording en effectieve gedragsverandering essentieel.

Het 7E-model¹ voor gedragsverandering is een nuttige leidraad om een mix van initiatieven en instrumenten te bedenken om gedragsverandering te bereiken. De spontane reflex is om terug te vallen op de klassieke “achtste E”, namelijk Enforce: wettelijk opleggen en dan zorgen voor handhaving. Maar er zijn ook tal van andere instrumenten die wellicht meer kans hebben om te leiden tot gedragsverandering.

De uitdaging is een breed palet te ontwikkelen van campagnes, folders, initiatieven om het gevoel van urgentie te creëren tot stimulerings- en ondersteuningsmaatregelen die inspireren en het gewenst gedrag ondersteunen.

INFORMEREN EN ENTHOUSIAST MAKEN (ENLIGHTEN & ENTHUSE)

Veel actoren - zowel burgers als bedrijven en beleidsactoren - zijn zich nog onvoldoende bewust van de kostbaarheid van water en hun verantwoordelijkheid daarin. Mensen hierover informeren en hen de voordelen van diverse oplossingen meegeven, is een vertrekpunt. Breng positieve verhalen over succesvolle en aantrekkelijke initiatieven.

ONDERSTEUNEN EN MOGELIJK MAKEN (ENCOURAGE & ENABLE)

Advies op maat kan de kennisdrempel bij actoren, bv. bedrijven, wegwerken en ze op weg helpen naar meer duurzaam waterbeheer. Adviseren kan ook op grotere schaal gebeuren, om bijvoorbeeld wijken of industriezones te ondersteunen in de ontwikkeling van collectieve oplossingen. In dit kader kan het van belang zijn om ook na te denken over het instellen van “proeftuinprojecten, regelluwe zones” die experimenten (juridisch/technisch) mogelijk maken.

Actoren (burgers, bedrijven...) zijn natuurlijk ook gevoelig voor financiële beloning van goed waterbeheer (infiltratie en buffering, waterbesparing, hergebruik) en bestraffing van slecht waterbeheer. Verschillende systemen van subsidiëring, belasting, gedifferentieerde tariefstructuren zijn mogelijk ifv ‘belonen’ of ‘bestrafen’.

De overheid wordt in deze ook uitgedaagd om een innovatief ondersteunend beleidsinstrumentarium (“encouraging tools”) te ontwikkelen en dit eerder te oriënteren op preventieve dan wel op curatieve doelstellingen en eerder appellerend op collectieve dan op individuele verantwoordelijkheid (bv. gebiedsgericht).

GOEDE VOORBEELDEN TONEN (EXEMPLIFY)

Het inspireert mensen wanneer ze ‘met hun eigen ogen zien’ hoe waterbeheer goed aangepakt kan worden.

De overheid heeft hier zeker de opdracht om zelf het goede voorbeeld te geven – zowel op lokaal als op Vlaams niveau. Zichtbare ingrepen zijn bijvoorbeeld het ontharden van openbaar domein, open

¹ De 7 hefbomen voor gedragsverandering van het 7E-model: Enlighten, Enthuse, Encourage, Exemplify, Enable, Engage en Experience

grachten inrichten langs straten en in woongebieden, in overstromingsgebieden beveiliging tegen water combineren met de ontwikkeling van extra natuurwaarden.

DOEN BELEVEN (ENGAGE & EXPERIENCE)

Gedrag wordt het best in gang gezet en versterkt vanuit eigen beleving.

Terreinbezoeken en georganiseerde wandelingen zijn evidente fysieke momenten van ervaring. Maar ook al pratend ervaringen uitwisselen, werkt goed. Dan leggen mensen contacten en bouwen ze een netwerk op waaruit ze informatie en ondersteuning kunnen halen.

Een creatief idee is de ontwikkeling van een simulatiespel waarin men al spelend de dynamieken in het watersysteem kan verkennen en leren hoe men hierop kan ingrijpen. Of de ontwikkeling van een app waarmee burgers de toestand van waterlopen kunnen opvolgen en zelf input kunnen geven. Op die manier worden ze mee eigenaar van het watersysteem.

3 AFSLUITENDE REFLECTIES

Met dit traject wilde de CIW al van bij het schrijven van de derde waterbeleidsnota, dus voor het openbaar onderzoek, input van stakeholders krijgen. Het was de doelstelling om bij de individuele leden van de strategische adviesraden en andere belangengroepen en bij de lokale besturen suggesties over de noodzakelijke of gewenste inhoud van de derde waterbeleidsnota naar boven te brengen.

BEREIKTE DOELGROEP

Doorheen het traject werd een voldoende diverse groep bereikt, die een rijk pallet aan perspectieven en visies aanbracht.

Het aantal deelnemers was wat lager dan verwacht. De complexiteit van het watergebeuren en de specificiteit en het abstractieniveau van een beleidsnota zijn elementen die de participatiegraad niet onmiddellijk bevorderen. Ook de veelheid aan initiatieven en overbevraging beginnen participatietrajecten parten te spelen.

INSTAP IN HET PARTICIPATIEVELD

Tijdens dit traject werd niet enkel verbinding gelegd tussen de CIW en stakeholders, maar ook tussen stakeholders onderling. Er was een inhoudelijke wisselwerking via de thema's en vraagstellingen van de online bevestigingen en de workshops en de input die de CIW kreeg van de stakeholders. Vooral tijdens de laatste workshop gingen vertegenwoordigers van de CIW-leden in direct gesprek met de stakeholders. Dit was verrijkend voor alle partijen.

Bevinding van het bureau dat het participatietraject heeft begeleid

Het traject voelde soms aan als een wat voorzichtig uitproberen van participatie. De CIW heeft tot nu toe de rol gekregen en genomen van expert die het meest kennis heeft over het onderwerp. In stakeholderprocessen is het echter een nieuwsgierig bevestigende en onderzoekende houding die tot rijke uitwisseling en nieuwe inzichten leidt. Zo hadden nog meer collega's uit andere beleidsdomeinen (ook uit minder rechtstreeks bij het waterbeleid betrokken beleidsdomeinen) bij de workshops betrokken kunnen worden en met nog andere perspectieven en inzichten tot interessante gesprekken kunnen leiden. Personen die minder nauw betrokken zijn bij het waterbeleid zullen wellicht ook meer "out of the box" denken over het waterbeleid, wat verruimend en verrijkend kan zijn. Durven loskomen van de klassieke structuren is één van de belangrijke adviezen om tot een beter waterbeleid en –beheer te komen.

NIEUWE IDEEËN

Eén van de doelstellingen van het participatietraject was het capteren van vernieuwende ideeën.

Het participatietraject is vooral een bevestiging geweest van reeds bestaande maatregelen of aanpak. In het waterbeleid worden al heel wat instrumenten ingezet, van regelgeving, over vergunningen, subsidies, ... tot de integrale en gebiedsgerichte werking. Nog zeer innovatieve beleidsideeën voorstellen, is niet evident gebleken. Zoeken naar die ingrepen/instrumenten die het meeste effect hebben en die effectief in de praktijk brengen, is iets wat heel sterk onder de aandacht moet blijven.

De meerwaarde ligt bovendien niet enkel in de kwaliteit van een idee op zich, maar ook in het gedeeld

begrip dat stakeholders krijgen van een complex gegeven waarin ze van elkaar afhankelijk zijn. En in de samenwerking die zo kan beginnen ontstaan.

IN VERBINDING BLIJVEN

De CIW zal op de ingeslagen weg verder gaan. De stakeholders zullen we goed blijven informeren en betrekken. Een voorwaarde voor goed stakeholdermanagement is dat er een vertrouwensband ontstaat tussen de partijen. En dit gebeurt enkel wanneer je elkaar regelmatig kan spreken. De CIW neemt dit mee in de verdere uitbouw van haar netwerk en governance.

In participatietrajecten zit je dikwijls met experten versus niet-experten, beleidsmensen versus mensen uit “het veld”,... Belangrijk daarbij is om van in het begin een gemeenschappelijke taal te ontwikkelen/af te spreken.

De CIW vindt het belangrijk om te bewaken dat het betrekken van stakeholders ook tot een meerwaarde leidt, er mag niet “geparticipeerd worden om te participeren”.

De CIW ziet het verruimen van de kennis over het waterbeleid bij de stakeholders ook als een mogelijk doel van een participatietraject.

Een volgende stap in de ontwikkeling van een open cultuur van overleg en participatie zou kunnen zijn om ook stakeholders te betrekken bij het schrijven van beleidsteksten en het evalueren van het gevoerde beleid. Voor dossiers die zich hiertoe lenen, zal de CIW dergelijke aanpak in overweging nemen rekening houdend met de haalbaarheid van een dergelijk intensief proces.

